

Азәрбајҗан Хәһчәдәри

1919-чү
илдән
чыктыр

Азәрбајҗан ЛККИ МК-нын органы • Орган ЦК ЛКСМ Азәрбајҗана

№ 78 (9370)

ЧӘРШӘНБӘ АХШАМЫ, 1 ИЮЛ 1980-чи ил.

Ғиҗәти 2 гәһк.

Тәләјә дүшән ишыҗ

Бүкүнү поэзиямызын сечилән-севичлән, истә дадлы нүмәјәндәләриндән Нүсрәт Кәсәмәнли илк ше'рләрини алтмышынчы илләрин орталарындан башлајараг чап елтдирмишдирсә дә онун јарадычылыҗ характери, әсәсән 70-чи илләрдә ачылмыш, профессионал сәнәт јолунда ән угурулу аддымлары бу илләрдә атылмышдыр.

Нүсрәт поэзија әләминдә илк дәфә дил ачаида өзүндән, өз һәјәтынын тәзәдларындан, тәләјиндән данышмышды: «ајры јашајырлар анамла атам...». Урәк аҗрысы доғурап бу чинкилтиги сәсдәки е'тирафдан сонра о, һәмин ајрылыҗын доғурдугу фақиәдән данышырды, ләкин ән мараҗлы чәһәт бу данышыҗын сәмимијјәтиндә јох, бу сәмимијјәтин поэтик ифадәсиндә, мүәллифин өз шәхс дүјуғуларыны ичтимаи мәнәландырмаја, вәтәндашлыҗ учалыҗына кими инкишаф етдирә билмәсиндә иди:

**Сөһбәт ачырсыныз хатирәләрдән,
Хатирә су дејил, ичмәк олмајыр.
Сиз саһал,
Көрпүјәм саһилләрә мән,
Араз көрпүсүјәм кечмәк олмајыр...**

Сонраки илләрдә онун јарадычылыҗ ахтарышлары үчүн сәчијјәви олан ән габарыҗ чәһәт дә елә бу ики мејлин — шәхси, фәрди дүјуғуларла, ичтимаи дүшүнчәләрин вәһдәт һалында говушма-сында вә мүәллифин поэтик симасыны әкс етдирән чизкиләр кими кетдикчә мөһкәмләнмәсиндәдир.

«Хәһчлик» нәшријјатынын бурахдығы «Өзүмә бәнзәдијим күнләр» китабы һағгында дүшүнчәләримин бу мұлаһизәләрлә башланмасы мәнә она көрә тәби көрүнүр ки, Нүсрәтин әввәлки китабларында дә («Севирсәнсә», 1971-чи ил, «Нөзләримин ғарасы», 1975-чи ил) јарадычылыҗ ахтарышларынын башлыча јөнү — мүәллифин даһили әләм мәнзәрәләри илә ону вһәт едән мүнһитин мөвзу вә поэтик образларла сых-сых говушмасына доғру иди. Бу үч китабдаки ән јахшы ше'рләр фәрди дүјуғулар һағгында ичтимаи мөвгедән вә ја ичтимаи проблемләрдән әсил урәк јанғысы илә данышылан ше'рләр олдуғу кими, ән уғурсуз јазылар дә бир нөфәрин шәхси һәјәт вә мараҗ даирәсиндән көнара чыхмајан, јухарыда дедијимиз чәһәтләрдән һансы бириндәнсә мөһрум јазылардыр.

Н. Кәсәмәнлинин вәтән вә торпаҗ һағгында, ана, нөнә, доғулдуғу очаҗ һағгында, дүјдугу мөс'улијјәт вә инсанлыҗ борчу барәдә ше'рлери мөзмунчә ән'әнәви олдуғу кими, формачә вә ифадә хүсусијјәтләринә көрә дә чох вахт реалист, тәби бојаларын, биткин вә јаддағалан образларчү үстүнлүк төшкил етдији ше'рләрдир.

Лирик ше'рләринин бир гисминдә нсә фикир вә һиссләр чаларлары чалынчарпаз, мүрәккәб вә бә'ән мүәллифин өзүнә дә сонадәк ајдын олмадығына көрә чизкиләрин, поэтик образларын сәрһәдләри ајдын сечилмир, аһварел рәсмлә-

риндә олдуғу кими рәнкләр бир-биринә ғарышыр.

Бу ики мејлин һансы Нүсрәт үчүн даһа артыҗ сәчијјәвидир, о, поэтик дүшүнчәләринин маһијјәтини, дәрин гатларыны һансы јолла даһа јахшы үзә чыхара билир? Мөһчә, бу суалыҗ чавабыны «Өзүмә бәнзәдијим күнләр» китабындан алмаҗ о гәдәр дә чәтти дејил. Китабдаки ән угурулу ше'рләрдә даһили сүҗестин, заһири — образлар системиндәки ахтарышларла мөһкәм бағлылыҗы дүјуғулур. Буна көрә дә белә ше'рләр мөвзунун тәзәлијјидән, көһнәлијјидән асылы олмајараҗ рүһән тәрәвәтли вә мұасирдир. Оғуларына јаздығы «Илк аддым атырсаң» адыл силәлән, «Бир ана көтирдик», «Елә көврөлминһом ки...», «Балта», «Пајыз кечәсиндә дүшүнчәләр», «Билирәм чәтиндир», «Дүһән толуң иди», «Көлчәјәм», «Е'тираф» вә башҗа ше'рләри фәргләндирән, бу ше'рләрә тә'сир күчү ашылајан да мөвзу гејри-адијли дејил, ади мөвзуја гејри-ади, тәзә бахышдыр, мүәллифин дүја-дүјумундаки мұасирлик, истилик, инсанликдир.

Үчүнчү китабыны «Өзүмә бәнзәдијим күнләр» адландырмазы Нүсрәтин өз поэтик дүһясынын сәрһәдләрини мұәјјәнләшдирмәк, бир јарадычы адам вә вәтәндаш кими өзүнү дәрк етмәк мејлинин ардычыл шәкилдә күчләндијини көстәрир. Чүнки өзүнә бәнзәмәк, бәлкә дә бүтүн сәнәтләрин һамысындан даһа артыҗ, поэзијада вачибдир. Әлбәтте бу о вахт мараҗлы олур ки, «өз» сөзүнүн архасында тәләји вә даһили дүһясы илә сечилән, зәнкин, ориҗинал бир адам дајансын, «өзүмлүк» ади сәвијјәдән јухары бир өлчү кими тәсдиҗ олунә, дөврүн габагчыл фикир вә мө'нәвијјәт тәмсилчиси кими ичтимаи сәрвәтә чеврилә билсин. Бу мәнәда Нүсрәтин инти ше'рләринин дә лирик гәһрәманы башғалары үчүн мараҗлы һәмсөһбәтә чеврилә билир. Китабда илк бахышда сырф фәрди дүјуғунун ифадәси олан ше'рләрдән биринә нәзәр салаҗ. «Күләк-ләр ојнајыр кәнд свимиздә» дејән мүәллифин кеврәклијјинин сәбәби, әслиндә бүтөв бир нәсил үчүн, кәнддә доғулуб ордан узаҗ дүшмүш адамлар үчүн доғма олан бир гөмлә, гүсәјлә үмумиләшчә билир:

**Кедим диварына јалварым онун,
Кедим гапыларын гаты ачылсын.
Кедим мән сонунчу дирәји олум,
Тағаны чизнимә бары учулсун...**

Мән Нүсрәтин әдәби јолуну һәмишә изләмишәм вә «өзүнәбәнзәрлијин» онун бу китабы вә үмумијјәтлә, бүтүн јарадычылыҗы үчүн нә гәдәр сәчијјәви олдуғуну јахшы һисс едирәм. Вә мәнә ән чох хөш кәлән будур ки, «өзүм» адландырдығымыз бу лирик гәһрәмән ше'рләрдә рүһән, гәлбән Азәрбајҗан торпағына мөһкәм бағлы олан, халғымызын бөјүк мө'нәвијјәтины дујан, сә-

випчнә ганадланан, бүкүнү вә кәләчәк тәләјини дүшүнән, охучуларыны инсанлыҗ гүруруна, севки хошбәхтлијинә, ше'рли, күлүшлү, јүксәк идеалларла бәзәмин мәнәли бир өмрә чағыран ајыҗ дүшүнчәли, әгидәли бир инсандыр, бизим мұасирримиздир. Әслиндә, китабдаки ше'рләр һәмин инсанын, лирик гәһрәманын сөһбәтләрдир. Бу ше'рләрдә мүәллифин шәхсијјәтинә ачан көзәл нүмунәләр чөхдур:

**Өлүмдән дәһшәтли билирәм дүзү
Мән көзүкөлкәли јашамағы да.
Вә ја:
Елә бөјүкдүр үрәјим
Бир көрпәнин көз јашыны тутмаз.**

Нүсрәтин јарадычылыҗ ахтарышларында даһа артыҗ јер тутан севки ше'рләри бу китабында да үмуми мәнзәрәсиндә ајдын сечилир. Бурада һәмин ше'рләр үмуми шәкилдә «Севки һәлә өмүр дејил» адландырылыр. Бу да мүәллифин поэтик вә мәнәви инкишаф истиҗамәтини јахшы көстәрир; севкинин әлине гәләм алаң һәр бир адам тәрәфиндән ифадә олунан һичран, уму-күсү кими асан, заһири әләмәтләриндән адлајыб, кәниш фәлсәфи әнкинликләрини вә дәрин гатларыны ачмаҗ зәрурәтинин, бөјүк инсан дүјуғусунун јени үфүғләрини арамаҗ зәрурәтинин шаир тәрәфиндән дәрк едилдијини тәсдиҗләјр.

«Сонунчу күлүш» поемасы шаирин поэтик сөздән истифадә бачарығыны, јыҗчам, хәсис чизкиләрлә фикрин вә һиссин узаҗ далғаларыны һәрәктә көтирә билдијини вә бу сәһәдәки потенсиал имканларыны көстәрир.

Бүтүн адыны чөкдијим вә ја чөкмәдијим ән јахшы јазыларында Нүсрәтин поэтик дүшүнчәси үчүн ән сәчијјәви чәһәтләрдән бири фикрин, һиссин рәнк, ассиасија чаларлары илә зәнкин олмасында, нечә дејәрләр чоғатлылығындадыр. Классик поэзијамыздан баш алыб кәлән бу чәһәт онун ше'рләриндә төкчә чохмәнәлилыҗ бахымындан дејил, һәјәтын вә инсан һиссијјәтинын мүрәккәблијјини әкс етдирдијини, гәлбимизин ән дәрин күшәләринә ишыҗ салмаҗда ше'рин бөјүк вә көһнәлмөјән вәзифәсини, өһмијјәтини көстөрмәк бахымындан да гиҗмәтлидир.

Нүсрәтин ше'рә мұнасибәти чидди мұнасибәтдир, белә мұнасибәт китаб өлчүләри, чап олунмаҗ имканлары илә мөһдудлашмыр. Мән онун бөјүк фасиләләрлә чыхан китаблары арасындаки вахт әрзиндә дә артымыны, рүһән һәмишә ше'рә көйләндијини, ше'рдән-ше'рә ахтарышларыны кенишләндирмәјә чалышдығыны да көрмүшәм. Булар, шүбһәсиз ки, онун әдәби тәләјинә ишыҗ салаң чәһәтләрдир. Инаырам ки, бу ишыҗ кетдикчә күчләнәчәк...

Сабир РҮСТӘМХАНЛЫ.